



Bir Arkeoloji Öyküsü

BİR TABUT İÇİN 100 KİLO ALTIN

Rainer PAUL

Eski tarihsel zamanlara ait antika parçaları görme ve gösterme hırsı bütün dünyada gittikçe artmaktadır. Yüzbınlerce insan Firavun Tutank-Amun'un efsanesel tabutunu görmek için sabırsızlıkla beklemektedirler. Bir müze müdürü eski Mısır Kral mezarının başlı başına büyük bir serüven olan bulunuş öyküsünü açıklıyor, arkeolojik bir polis hikâyesi.

"Yaşamının en önemli olayı, ölmüş ve gömülmüş olmasından ibaretti" 1907 yılında İngiliz amatör arkeoloğu Howard Carter, o zamana kadar ne arkeologların ne de başkalarının ilgilenmediği gizemli bir kraldan böyle söz ediyordu, fakat onun görkemli mirası milyonlarca insanın hayranlığına sebep oluyor: Eski Mısır Kralı Tutank-Amun'un defineleriydi bunlar ve Kasım 1922'de "Krallar vadisinde" yapılan kazıda yeryüzüne çıkarılmıştı.

Dört odasının baha biçilmez 5000 dolayında kıymetli eşya sakladığı bu 3300 yıl eski kral mezarının bulunması, arkeoloji tarihinin en değerli buluşlarından biri olmuştur. Mezarın bulunuşundan sonra kazı ve çocuk kral Tutank-Amun'un (o, ondokuz yaşında ölmüştü) yaşamı üzerine düzinelerce kitap yazıldı. Mezardan çıkarılan 55 orijinal antik parça iki yıldan beri Amerika'nın

büyük müzelerinde sergilenmektedir; Amerika adeta bir "Tutmani" heyecanına yakalanmıştır.

Eski antik eşyayı görme hırsı yalnız Amerika'da değil, Almanya'da da görülmektedir. Essen'de "Villa Hügel'de yalnız 3 ay içinde 300.000 kişi "Tanrılar ve Firavunlar" adındaki sergiyi görmüşlerdir. Bu 1980'de beklenen ilginin yalnız bir ön tadı sayılabilir. Zira o zaman Berlin, Köln, Münih ve Hannover'de Tutank-Amun'un gömüleri sergilenecektir.

Bir yandan da kitap yayımcıları tannya eşit sayılan bu eski Mısırlı'nın yeniden dünyaya gelişine büyük bir ilgi gösterdiler. Üç yeni yapıtta bu genç kralın renkli bir resmi kapak resmi olacaktır. Fakat asıl sürpriz Thomas Hoving'in (New York'daki Metropolitan Müzesi'nin eski müdürünün) yeni çıkan kitabıdır. Hoving yapıtında yalnız kazıyı yöneten Howard Carter'in notlarını ve



Üst Solda ok Kral mezarına inilen yeri, soldaki resim mezarın altından kafa parçasını gösterir. Bu Tutank-Amunun yüzüne benzetilen Mısır Tanrısı Osiristir. Sağdaki resimde Carter altından firavun tabutunu inceliyor.

günlük anıların değerlendirmekle kalmadı, aynı zamanda müzenin arşivlerini de karıştırdı ve bunların arasında şimdiye kadar kimsenin dikkate almadığı, unuttuğu ya da açığa vurmaktan çekindiği olguları da meydana çıkardı. Büyük bir araştırma yeteneği, sabır ve biraz da şansın yardımıyla Hoving Firavun mezarının "Gerçek buluş öyküsü"nü yeniden topladı ve yazdı.

Bu gizli kalmış hırsızlıkların, politik baskıların ve üçkâğıtçıların bir öyküsüdür. Bu Ejiptolojiye (Mısır tarih ve arkeolojisine) âşik iki insanın hikâyesidir, onlar buluşlarını o zamana kadar örneği olmayan bir kampanya'da piyasaya çıkarmasını becerdiler. 8 yıl süreyle Londra'daki ünlü Times gazetesi her gün özel olarak, Firavun'un mezarından, definelerinden ve bulucularından söz etmişti.

1906 yılında Lord Carnarvon eski Mısır tapınak şehri Luxor'da bir köstebek gibi plansız dolaşıp duruyordu, memleketinde "herşeyi fazla karıştırıp durmaması" için zengin İngiliz böyle bir uğraşı tedavisini seçmişti.

İlk kazıları pek başarılı olmadı. Lord sıcak çöl kumu içinde mumyalanmış bir kediden başka birşey bulamadı. Lordy (Mısırlılar bu üç parçalı tvid elbiseli İngiliz Lordu'na bu adı takmışlardı), uzman bir arkeoloğun yardımı olmadan daha fazla ileri gidemeyeceğini anlamakta gecikmedi. Seçtiği adam hemşehrisi Howard Carter oldu. Carter aslında bir sulu boya ressamıydı, boş zamanlarında bir turist kılavuzu olarak çalışmış ve ejiptoloji ve arkeoloji ile ilgili bilgilerini tam yerinde kazanmıştı. Bu kendi kendini yetiştirmiş arkeoloğla Carnarvon işbirliği yaptı: Lord için parasal yönünü üzerine alacak, Carter de bilimsel yanını.

Her ikisini birleştiren Firavun Tutank-Amun'un mezarını bulmak düşü idi. Eger bu çocuk kral bütün krallık görkemiyle gömülmüşse mezarı büyük bir olasılıkla "Krallar Vadisinde" bulunacaktı. Bu vadi, eski Mısır metropolü Theben (Teb)'ten pek uzak değildi ve "Yeni İmparatorluğun" (M.Ö. 1567 - 1087) otuz firavunu burasını mezarları olarak seçmişler ve mezar hırsızların-

dan korunmak için onlar mezarlarını kayaların içine oymuşlardı. Turist kılavuzu Carter 29 mezar biliyordu ve gezdirdiği turistlere bunların öykülerini anlatıyordu.

İşte bu sıralarda kaçık İngiliz Lordu karşısına çıktı. 1914'te Lord Carnarvon Kahire'dek Eski Eserler İdaresinden "Krallar Vadisi"nde kazı yapma ruhsatını aldı ve Carter de o efsanesel Kral mezarını aramağa başladı, bu muazzam girişime büyük bir hırs ve coşkuyla kendini verdi ve çok dakik hesaplar yapmaya başladı. İlk önce bir hektar büyüklüğünde (yüzölçüsünde) bir üçgen saptadı. Bu alanda Vadinin tabanına kadar her noktayı açığa çıkarmak istiyordu. Bu şimdiki kadar kazı tarihinde görülmemiş bir şeydi. Hiç bir taşıyıcı bant makinesi olmadan yüzbinlerce kilometre kum, taş ve kaya blokları insan kuvvetiyle taşınarak vadi boşaltılıyordu.

Carter beş sene süreyle kazdırdı, toprağı taşıttı, tekrar kazdırdı ve tekrar taşıttı ve sonunda ele geçen yalnız 13 alabaster vazo oldu. Bununla da ilk önce o kadar iyimser olan kazıcıların umutları da suya düştü. Carter ve Carnarvon artık bu işten tam vazgeçecekleri sırada bir Amerikalı uzmanın bir raporu onlara yeniden cesaret verdi. New York Metropolitan Museum of Art'tan Herbert Winlock 1907'de yapılan bir kazıyı incelemeye nasılsa vakit bulmuştu. Winlock kil parçaları ve çömleklerin üzerinde Tutank-Amun'un ve krallık mezar idaresinin mühürünü meydana çıkarmayı başarmıştı. Bu, Firavunun da kesinlikle Krallar Vadisinde gömülü olması gerektiğini kanıtlıyordu.

28 Ekim 1922'de Carter son kez olarak bir defa daha Krallar Vadisine gitti. Dördüncü günü bir saka (su taşıyıcısı) kumlar içinde araştırırken bir taş basamak buldu. Bu bir merdivenin en üst basamağı idi ve o ana kadar bulunmamış olan bir mezara iniyordu.

Carter "efendisi" Carnarvon'a derhal şu telgrafi çekti: "Nihayet vadide müthiş bir keşif yaptık, açılmamış mühürleriyle görkemli bir mezar. Sizi bekliyoruz, siz gelinceye kadar herşeyi örttüğ".

Kızı Evelyn'le beraber Lord derhal Mısır'a geldi ve 24 Kasım günü üçü kum ve taştan temizlenmiş bir merdivenden inerek taştan bir mezar kapısının önüne geldiler. Üst yarıda krallara ait ölümler şehrinin resmî mühürü görülüyordu: 9 zircirilenmiş tutsak ile bir çakal. Kapının aşağı kısmında ise Tutank-Amun'un özel mühürünü meydana çıkardılar.

İki gün sonra Carter ikinci bir kapı daha açığa çıkardı. Bir demir çubukla küçük bir delik açtı ve titreyen elleri ile buradan, içeride zehirli gazların oluşup oluşmadığını anlamak için yanan bir mum

tuttu. Sonra içerisini iyice görebilmek için deliği büyüttü.

"Gözlerini mum ışığına alışınca, sisin içerisinden meydana çıkan şeyler gibi, birçok ayrıntılar gözükmeye başladı, garip hayvanlar, heykeller ve altın. Beş şaşkınlıktan donakalmıştım. "Birşey görebiliyor musunuz?" diye Lord Carnarvon sordu. "Evet harika şeyler". İlk büyüdü dakikaları kararsızlığın uzun bir gecesi izledi, Carter notlarında o günü böyle tanımlıyordu. O Evelyn ve Lord ve başka bir İngiliz arkeologu ile evlerine gitmişler ve sabahın erken saatlerine kadar mezarın içerisinde ne gibi kıymetli şeylerin bulunabileceği üzerine hayal kurmuşlardı.

Kitabın yazarı Hoving ise bu sözlere inanmıyor ve Carter ve 3 dostunun daha o gece bütün mezarı incelediklerini iddia ediyordu.

Mısır Eski Eserler İdaresi'nin resmî memuru olmadan yasa dışı bir hareketle bu kişilerin mezara girmiş olmaları Hoving'in kitabında etraflıca açıklanmaktadır. Mezardan alınan 5000 parça kıymetli eşyanın mezarın bulunmasından 10 sene sonra meydana çıkması da kitapda parlak bir surette açıklanmıştır. Orada görülen manzara adeta bir müzenin deposuna benzemektedir. Dört sırada üç bin yıldan beri birikmiş olan definenin içerdiği altın, süt beyazı alabaster, süslü vazolar, mücevher kutuları, üst üste konmuş savaş arabaları ve bir çakal şeklinde yapılmış ölüm tanrısı Anubis'in tahtından işlenmiş nefis siyah heykelini gördükleri zaman adeta hayret ve hayranlıktan kendilerini kaybetmişlerdi. Yağlar ve merhemler, baharlar ve tahtalardan etrafa yayılan o ağır koku onları büyülemişti. Tam ortada 100 kilo som altından yapılmış firavunun tabutu duruyordu.

Dört bulucu "en kutsal yere" yaptıkları bu gizli girişten sonra odaları büyük bir özenle kapadılar ve bırakmaları olası olan her türlü izi güzelce ortadan kaldırdılar. Ondan sonra eşeklerine bindiler ve vadiden geçerek evlerine gittiler, bir tek kelime konuşmadan, şaşırılmış ve heyecan içinde.

Ertesi gün mezar resmî surette açıldı, Mısır Eski Eserler İdaresi'nin bir memuru da törende beraber bulunuyordu. O andan itibaren mezar sürekli bir surette Mısır polisinin gözetimi altında idi. Carter ve Ortakları artık bu kutsal yere yalnız başına ve resmî müsaade almadan giremiyorlardı. Buna rağmen sonradan Carter'in elinde som altından bir parfüm kutusu vardı, ki bu güya dış mezar ile iç arasında bulunmuştu. Resmî parça listesinde böyle bir şeyin adına rastlanmadığı gibi resmen çekilen fotoğraflarda da böyle kıymetli bir parçanın resmi yoktu. Carter bunu ilk gece beraber alıp götürmüş olmalıdır

Times gazetesinin sürekli haberleri sayesinde bu kıymetli buluşu bütün dünya duydu. Carter "18. dinastiden bir kum tanesi" isteyen insanlardan birçok mektuplar aldı. Tutank-Amun'a ait moda haklarını ve keşif öyküsünü filme almak için önerilerle karşılaştı. Mezar turistlerin yakıcı sıcak altında gezmek için kuyrukta sıralandıkları ve yeni buluşları bekledikleri bir yatırı oldu.

Dev bulgunun bilimsel değerlendirilmesi Carter'in olanaklarının üstüne çıkıyordu. Bu yüzden New York Metropolitan Müzesi'nin bir önerisini kabul etti, bu artık ona kişisel her türlü maddi olanağı sağlıyordu. Aslında bu yardım Tutank-Amun'un mezarından bazı kıymetli parçaların sağlanması gibi bir art düşünce de taşıyordu. Zira müze dünyanın en büyük Mısır eserleri koleksiyonuna sahip olmak arzusu ile yanıyordu.

Düşünülen olmadı. Mezarın açılmasından beş ay sonra Lord Carnarvon öldü. Kazı için yeniden ruhsat alınması gerekiyordu ve bulunan kıymetli eser ve parçaların paylaşılması da yeniden tartışma konusu oldu. Carter büyük bir inatçılıkla eski, fakat yasalaşmamış haklara

dayanarak bulunan parçaların % 50'sini istiyordu. Karşılıklı cepheler gittikçe sertleşti. Mısır makamları bulunan kral mezarının Mısır'ın ulusal malı olduğunu ileri sürdü ve Lord'un dul karısına mezardan çıkan 36.000 sterling değerinde kıymetli birkaç antik parça vermedi kabul etti ki, bu Lord'un bu işe sarfettiği paranın tamamına eşit geliyordu.

Carter bu gibi güçlükleri önceden görmüş olmalıydı. Mezarın açılmasından kısa bir zaman sonra o ve Lord Carnarvon bazı kıymetli parçaları Mısır'dan dışarıya kaçırmışlardı. Bunlar 17 parçaydı ve bugün New York Metropolitan Müzesi'nin elindedir.

Hoving bu parçaların Mısır'dan kaçırılmasını arkeolojinin ahlâk prensiplerine az çok aykırı bir davranış saymaktadır. Asıl daha kötüsü Mısır kültürünün en büyük kıymetlerinin tozlu camkânlarda, rutubetli odalarda bakımsız sergilenmiş olmasıdır. Sanat eserleri zamanla çürürler, ufak parçalara bölünerek parçalanırlar, hatta erirler. Bu definelerin durumu da insanlık için utanç vericidir.

STERN'den

- *Sokrates'e birisi için seyahat onu hiç değiştirmede, demişler. O da: gayet tabii, çünkü kendisini de beraber götürmüştür, demiş.*

MONTAIGNE

- *Bilim iyi olmasına iyi bir ilâçtır; ama hiçbir ilâç saklandığı kabın pisliğiyle değişip bozulmayacak kadar zorlu değildir.*

MONTAIGNE

OKUMAK ZEVKİ

- *Altı gün iş başında duyduğunuz yorgunluğu geçirmek, işinizde önünüze çıkan güçlükleri unutturmak için okumaktan daha zevkli hiç bir çare yoktur.*

İşten yorulmuş olan zihninizi, okumak daha ziyade yorar zannetmeyiniz. Çünkü zihin yorgunluğu, zihin çok işlemesinden gelmez, zihnin aynı işle meşgul olmasından gelir.

Zaten okumak, öyle kitaplar yazmak gibi insanın zihnini yormaz. Bilâkis yorulmuş zihni dinlendirir.

Dr. Galip ATAÇ

- *Bilim, aşağıdakileri yükseltir. Bilgisizlik, yüksektekileri alçaltır.*

Hazreti ALİ

- *Bilgi, insanı kuşkudan; iyilik, acı çekmekten; kararlı olmak, korkudan kurtarır.*

KONFÜÇYÜS